

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы
Сәріпеков Р.Қ. (Астана, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург,
Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Шерубай Құрманбайұлы – ф.ғ.д.
(Астана, Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан) – (төраға)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Астана,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,
Ресей)
Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Казиев З.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Қазақстан)
Мұшанов Т.Е. (Астана, Қазақстан)
Нұрғазин Б.Қ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Қостанай,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қырғызстан)

Журнал редакциясы
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі
мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,
8 ұй
тел: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы.....8

ҚР Әділет министрі М. Бекетаевтың 2018 жылғы 24 желтоқ-
санда Үкіметтік сағатында жылжымайтын мүлікті тіркеу мәселе-
лері бойынша сөз сөйлеуі.....13

Конституциялық және әкімшілік құқық

Р.Қ. СӘРІПЕКОВ Шет елдерде жария дауларды реттеудің ба-
лама нысандарын қолдану мәселесіне.....16
В.Х. СЕЙТИМОВА Қазақстан Республикасының Конститу-
циялық кеңесі – отбасы мен балалықты қорғау кепілі.....21
Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА Заң шығармашылығындағы болжаудың
рөлі және заңдар қолданысының құқықтық салдарын айқындау өл-
шемшарттары туралы.....27
Р.Ғ. НҰРМАҒАМБЕТОВ «Конституциялық реттеу» ұғымы
туралы білімді тарихи-құқықтық талдау.....35
А.Б. ҚАЙЖАҚПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Әкімшілік
әділет жүйесінде шағымдану институттары.....42

Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы

Х.-Й. ШРАММ Жария-құқықтық және жеке-құқықтық рет-
теу әдістерінің арақатынасы.....50
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Қоршаған ортаны
қорғау және энергия техникалық және денсаулық сақтау (клини-
калық зерттеулер) саласындағы құқықтық ережелерді жеткізудің
ағымдағы мәселелері.....61
У.Е. КУДИЯРОВА Ерлі-зайыптылардың бірлесіп жазатын
өсиетінің құқықтық табиғаты.....72
Г.Э. ӘБДІРАСҰЛОВА Қазақстан Республикасының азамат-
тық-құқықтық ақпарат айналымы аясындағы халықаралық ынты-
мақтастығының өзекті мәселелері.....77

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

О.И. СЕМЫКИНА (Мәскеу қ.) Заңды тұлғалардың қылмы-
стық жауаптылығының онтологиясы.....83

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.М. АБАЙДІЛДИНОВ Егеменді Қазақстанда халықаралық
шарттарды орындауды конституциялық реттеу.....92
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Халықаралық ғарыш құқығындағы жа-
уаптылық туралы нормалар және оларды Қазақстан Республикасы-
ның ұлттық заңнамасына имплементациялау.....97
И.А. ОРЛОВА (Санкт-Петербург қ.) Халықаралық, трансұлт-
тық және шетелдік юрисдикциялық органдардың шешімдері: мой-
ындау және орындау проблемалары.....104

Құқықтық мониторинг

Е.М. ЕЛУБАЙ, А.Ж. ҚАЛМАҒАМБЕТОВ Қазақстан Ре-
спубликасындағы сақтандыру қызметін ұйымдастырудың кейбір
аспектілері (құқықтық мониторингтің нәтижесі).....112
**Қ.Ж. ҚУАНДЫҚОВ, М.Қ. ЖУСУПБЕКОВА, Р.З. АБДРАХ-
МАНОВ** Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығы коопера-
циясының ұйымдастырушылық-құқықтық дамуының проблемалары.....120

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практи- касынан

Т.Е. МУШАНОВ, Н.А. ХАМЗИНА Қазақ әліпбиін латын
графикасына көшірудің кейбір мәселелері.....128
Б.А. ШОЛАН Халықаралық құжаттардағы терминдердің
кейбір мәселелері.....132
Н.А. БАЙКӘРІМОВА, Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Ғылыми
лингвистикалық сараптаманың кейбір мәселелері туралы.....137
А.К. МАХАМБЕТОВА, К.А. АЙНАБАЕВА Терминдерді
бірідендіру – уақыт талабы.....143

Жас ғалым мінбері

А.С. ТӨЛЕПБАЕВА, Т.К. МАКЕНОВ Жария құқықтық қа-
тынастардан туындайтын дауларды сотқа дейінгі реттеу институ-
тының құқықтық табиғаты.....154

Д.Б. АБДИЛЬДИНА Халықаралық шарттар жобаларына ғылыми сараптама жүргізудің кейбір ерекшеліктері туралы.....	161
Ф.П. ДОСАНОВА Жария құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды сотқа дейінгі реттеудің баламалы нысандары: шетелдік тәжірибе және Қазақстан Республикасында пайдалану перспективалары.....	167
М.Н. БАЙСАҚАЛОВА «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық транзит дәлізінің құрылуы мен жұмыс істеуінің құқықтық проблемалары.....	174
А.Қ. РАҚЫШЕВА «Теміржол көлігі туралы» Қазақстан Республикасының Заңын талдау және оны қолдану практикасы.....	182

Ғылыми өмір хроникасы

Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 27 қыркүйек.....	188
«Халықаралық сот төрелігі және интеграциялық үдерістерді нығайту» халықаралық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама, Минск қ., 2018 жылғы 18-19 қазан.....	192
Әкімшілік құқық бойынша «Әкімшілік құқықтағы атқарушылық іс жүргізу» тақырыбындағы IX халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 1-2 қараша.....	195
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 16 қараша.....	199
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 30 қараша.....	203
Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті күніне арналған кітап көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	206
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 5 желтоқсан.....	208
Новосибирскке қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 5 желтоқсан.....	214
Мәскеуге қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 6-8 желтоқсан.....	217
Кітапхана қорына түскен басылымдар көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	221

«Жаршының» мұрағат беттері

М.А. АЙЫМБЕТОВ Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері (ҚР ЗИ Жаршысы. – №3(27)-2012. - 127-130 б.).....	223
Б.А. ШОЛАН М.А. Айымбетовтің «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» деген ғылыми жарияланымына қайта оралғанда.....	226

Есімнама

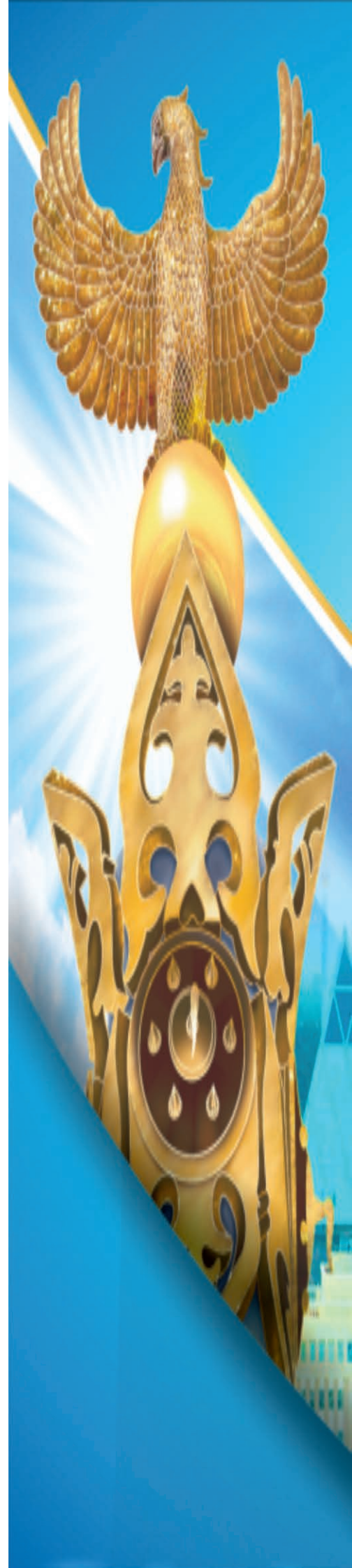
Ш.В. ТЛЕПИНА Құқық қорғаушысы (Р.К. Сәрпековтің туған күніне орай).....	229
Заң ғылымдарының кандидаты, доцент Ж.О. Тілембаеваның мерейтойына орай.....	233

Библиография

З.ғ.к., доцент К.В. Агамировтың 2-томдық монографиясына рецензия «Прогнозирование правовых рисков», – М.: Русайнс, 2018. – Т. 1. - 328-б. –Т. 2. – 332-б.....	234
«Профсоюзы: теория и практика» ұжымдық монографиясына рецензия / Б.Ж. Әбдірайымның жалпы редакциясымен. - Астана, 2018. – 357-б.....	238

Даналық ойлар

256

Учредитель и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года

Все материалы журнала размещаются
на сайте www.iz.adilet.gov.kz
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Ка-
захстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Шерубай Күрманбайұлы – д.ф.н.
(Астана, Казахстан)

Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан) – (председатель)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный дея-
тель культуры РК (Астана, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Казахстан)
Мушанов Т.Е. (Астана, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Костанай,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Ка-
меногорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан
(№ и дата первичной постановки на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

Колонка редакции	9
<i>Выступление Министра юстиции РК М. Бекетаева на Прави- тельственном часе 24 декабря 2018 года по вопросам регистрации недвижимого имущества</i>	13
Конституционное и административное право	
Р.К. САРПЕКОВ К вопросу о применении альтернативных форм урегулирования публичных споров в зарубежных странах	16
В.Х. СЕЙТИМОВА Конституционный Совет Республики Ка- захстан – гарант охраны семьи и детства	21
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА О роли прогнозирования в законотворчестве и критериях определения правовых последствий действия законов	27
Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ Историко-правовой анализ знаний о понятии «конституционное регулирование»	35
А.Б. КАЙЖАКПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Институты обжа- лования в системе административной юстиции	42
Гражданское и гражданско-процессуальное право	
Х.-Й. ШРАММ Соотношение публично-правовых и част- но-правовых методов регулирования	50
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Актуальные вопросы совершенствования законодательной регламентации в сферах ох- раны окружающей среды и энергоэффективности, а также здраво- охранения (клинические исследования)	61
У.Е. КУДИЯРОВА Правовая природа совместного завещания супругов	72
Г.Э. АБДРАСУЛОВА Актуальные вопросы международного сотрудничества Республики Казахстан в сфере гражданско-право- вого оборота информации	77
Уголовное право и уголовный процесс	
О.И. СЕМЫКИНА (г. Москва) Онтология уголовной ответ- ственности юридических лиц	83
Международное право и сравнительное правоведе- ние	
Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ Конституционное регулирование исполнения международных договоров в суверенном Казахстане	92
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Нормы об ответственности в между- народном космическом праве и их имплементация в национальное законодательство Республики Казахстан	97
И.А. ОРЛОВА (г. Санкт-Петербург) Решения междунаро- дных, транснациональных и иностранных юрисдикционных орга- нов: проблемы признания и исполнения	104
Правовой мониторинг	
Е.М. ЕЛУБАЙ, А.Ж. КАЛМАГАМБЕТОВ Некоторые аспекты организации страховой деятельности в Республике Казах- стан (результат правового мониторинга)	112
К.Ж. КУАНДЫКОВ, М.К. ЖУСУПБЕКОВА, Р.З. АБДРАХ- МАНОВ Проблемы организационно-правового развития сельско- хозяйственной кооперации Республики Казахстан	120
Из практики законотворчества на государственном языке	
Т.Е. МУШАНОВ, Н.А. ХАМЗИНА Некоторые вопросы пе- ревода казахского алфавита на латинскую графику	128
Б.А. ШОЛАН Некоторые вопросы терминов в междунаро- дных договорах	132
Н.А. БАЙКАРИМОВА, Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА О некото- рых вопросах научной лингвистической экспертизы	137
А.К. МАХАМБЕТОВА, К.А. АЙНАБАЕВА Унификация терминов – требование времени	143
Трибуна молодого ученого	
А.С. ТУЛЕПБАЕВА, Т.К. МАКЕНОВ Правовая природа ин- ститута досудебного урегулирования споров, вытекающих из пу- бличных правоотношений	154

Д.Б. АБДИЛЬДИНА О некоторых особенностях проведения научной экспертизы проектов международных договоров.....	161
Ф.П. ДОСАНОВА Альтернативные формы досудебного урегулирования споров, вытекающих из публичных правоотношений: зарубежный опыт и перспективы использования в Республике Казахстан.....	167
М.Н. БАЙСАКАЛОВА Правовые проблемы становления и функционирования международного транзитного коридора «Западная Европа - Западный Китай».....	174
А.К. РАКИШЕВА Анализ Закона Республики Казахстан «О железнодорожном транспорте» и практика его применения.....	182

Хроника научной жизни

Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 27 сентября 2018 года.....	189
Информационное сообщение о международной конференции «Международное правосудие и укрепление интеграционных процессов», г. Минск, 18-19 октября 2018 года.....	193
Информационное сообщение о IX международной научно-практической конференции по административному праву на тему: «Исполнительное производство в административном праве», г. Астана, 1-2 ноября 2018 года.....	196
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 16 ноября 2018 года.....	200
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 30 ноября 2018 года.....	204
Информационное сообщение о книжной выставке, посвященной Дню Первого Президента Республики Казахстан.....	207
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 5 декабря 2018 года.....	210
Информационное сообщение о служебной поездке в Новосибирск, 5 декабря 2018 года.....	215
Информационное сообщение о служебной поездке в Москву, 6-8 декабря 2018 года.....	218
Информационное сообщение о выставке изданий, поступивших в фонд библиотеки.....	222

Архивные страницы «Вестника»

М.А. АЙЫМБЕТОВ Некоторые проблемы составления словаря юридических терминов (Вестник ИЗ РК. №3(27)-2012. - С. 127-130).....	223
Б.А. ШОЛАН Возвращаясь к научной публикации М.А. Айымбетова «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» (Некоторые проблемы составления словаря юридических терминов).....	226

Персоналии

Ш.В. ТЛЕПИНА Защитник права (Ко дню рождения Р.К. Сарпекова).....	229
К юбилею кандидата юридических наук, доцента Ж.У. Тлембаевой.....	233

Библиография

Рецензия на монографию к.ю.н., доцента К.В. Агамирова «Прогнозирование правовых рисков» в 2-х томах. - М.: Русайнс, 2018. - Т. 1. - 328 с. - Т. 2. - 332 с.....	234
Рецензия на коллективную монографию «Профсоюзы: теория и практика» / Под общ. ред. Б.Ж. Әбдірайыма. - Астана, 2018. - 357 с.....	238

Мудрые мысли	256
---------------------------	-----

Founder and publisher:
SI «Legislation Institute
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894
from 05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Astana, Kazakhstan) –
(Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Malinowski V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Sherubai Kurmanbaiuly – d.ph.s. (As-
tana, Kazakhstan)

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
Kazakhstan) – (Chairman)
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyumbetov M.A. – Honored Worker of
Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakh-
stan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Rus-
sian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Kulikpayeva M.Zh. – PhD (Astana,
Kazakhstan)
Mushanov T.E. (Astana, Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD (Kostanai,
Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-
Kamenogorsk, Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)

The editorial staff

Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.

*The certificate of registration of mass media
№11219-G from 15.11.2010 from
the Committee of Information and Archives
of the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Astana, Mangilik el pr., 8
tel.: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial	11
<i>Speech of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan M. Beketayev at the Government hour on December 24, 2018 concerning the issues of the registration of real estate</i>	13
Constitutional and Administrative Law	
R.K. SARPEKOV To the question of the administration alternative forms of the settlement of public-legal disputes foreign countries.....	16
V.Kh. SEITIMOVA Constitutional council of the Republic of Kazakhstan: a guarantee of the protection of the family and childhood.....	21
Zh.U. TLEMBAEVA On the role of forecasting in lawmaking and the criteria for determining the legal consequences of laws.....	27
R.G. NURMAGAMBETOV Historical and legal analysis of knowledge about the concept “constitutional regulation”.....	35
A.B. KAIZHAKPAROVA, B.B. ERMEKBAYEV Institutes of appeal in the system of administrative justice.....	42
Civil and Civil Procedural Law	
H.-J. SCHRAMM Correlation of public-legal and private-legal methods of regulation.....	50
Y.A. DYUSSENOV, A.K. LYAMBEKOVA Current issues of implementation of legislative regulations in environmental protection and energy efficiency and health care (clinical researches).....	61
U.E. KUDIYAROVA The legal nature of the joint testament of the spouses.....	72
G.E. ABDASSULOVA Current issues of international cooperation of the Republic of Kazakhstan in the field of civil legal traffic information.....	77
Criminal law and Criminal procedure	
O.I. SEMYKINA Ontology of liability of legal persons.....	83
International and Comparative law	
Y. ABAIDELDINOV Constitutional regulation of the implementation of international treaties in sovereign Kazakhstan.....	92
M. ZH. KULIKPAYEVA Norms on responsibility in international space law and their implementation in the national legislation of the Republic of Kazakhstan.....	97
I.A. ORLOVA Decisions of international, transnational and foreign jurisdictional bodies and economic security of the state: problems of recognition and enforcement.....	104
Legal monitoring	
E.M. ELUBAY, A.Zh. KALMAGAMBETOV Some aspects of the insurance organization activities in the Republic of Kazakhstan (result of legal monitoring).....	112
K.Zh. KUANDYKOV, M.K. ZHUSUPBEKOVA, R.Z. ABDRAKHMANOV Problems of organizational and legal development of agricultural cooperation of the Republic of Kazakhstan.....	120
Lawmaking practice in the official language	
T. MUSHANOV, N. KHAMZINA Some issues of the transition of Kazakh alphabet into Latin graphics.....	128
B. SHOLAN Some questions of terms in international treaties.....	132
N. BAIKARIMOVA, D. SHYNGYSBAYEVA About background of occurrence of errors in the time of the scientific-linguistic expert examination.....	137
A.K. MAKHAMBETOVA, K.A. AINABAYEVA Unification of terms - the requirement of time.....	143
Young scholar tribune	
A.S. TULEPBAEVA, T.K. MAKENOV The legal nature of the institution of pre-trial settlement of disputes arising from public relations.....	154

D.B. ABDILDINA Some features of academic expertise of the drafts of international treaties.....	161
F.P. DOSSANOVA Alternative forms of pre-trial settlement of disputes arising from public relations: foreign experience and prospects for use in the Republic of Kazakhstan.....	167
M. BAISAKALOVA Legal issues of formation and functioning of the international transit corridor “Western Europe – Western China”.....	174
A.K. RAKISHEVA Analysis of the Law of the Republic of Kazakhstan «On Railway Transport» and the practice of its application.....	182

The Chronicle of Scientific Life

Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, September 27, 2018.....	191
Information note on the international conference «International Justice and Strengthening of Integration Processes», held in Minsk, Belarus, October 18-19, 2018.....	194
Information note on the IX International scientific and Practical Conference on Administrative Law «Executive proceedings in administrative law», Astana, November 1-2, 2018.....	197
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, November 16, 2018.....	201
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, November 30, 2018.....	205
Information note on the book exhibition dedicated to the Day of the First President of the Republic of Kazakhstan.....	207
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, December 5, 2018.....	212
Information note on the business trip to Novosibirsk, December 5, 2018.....	216
Information note on a business trip to Moscow, 6-8 December 2018 year.....	220
Information note on the exhibition of publications received by the library.....	222

The archive pages of the«Bulletin»

M.A. AYMBETOV Some problems of compiling a glossary of legal terms (Vestnik IL RK. № 3 (27) -2012. - P. 127-130).....	223
B.A. SHOLAN Returning to the scientific publication M.A. Aymbetov «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» (Some problems of compiling a dictionary of legal terms).....	226

Personalities

Sh.V. TLEPINA Defender of Law (To the birthday of R.K. Sarpekov).....	229
On the anniversary of the candidate of legal sciences, associate professor Zh.U. Tlembaeva.....	233

Bibliography

REVIEW to the monograph by Ph.D., associate professor K.V. Agamirova «Forecasting of legal risks» in 2 volumes. - М.: Пусайнс, 2018. - Т. 1.- 328 p. –Т. 2. - 332 p.....	234
REVIEW of the collective monograph «Trade Unions: Theory and Practice» / Under total. ed. B.ZH. Abdiyayma. - Astana, 2018. - 357 p.....	238

Wise thoughts	256
----------------------------	-----

ӘДЕБИЕТ

1. Заңнама терминдерінің қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздігі (құраст. Заңнама институтының жетекші ғылыми қызметкері М.А. Айымбетов). – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2015. – 480 б.
2. Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы // [http //www.akorda.kz](http://www.akorda.kz)
3. «Қазақша-орысша-ағылшынша дипломатиялық сөздік» / құраст. Б.М. Жәмкенов). - Астана, 2013. - 527 б.
4. Омашұлы Д. Заңнама ұғымдарының тезаурусы. – Алматы: «Сөздік-словарь» ЖШС, 2013. – 150 б.
5. Шолан Б.А. Заң терминдерін аударуда бірзділік қажет / «Ана тілі» газеті, 2017 ж., №52(1414).
6. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына жолдауы // [http //www.akorda.kz](http://www.akorda.kz)

REFERENCES

1. Заңнама терминдерінің қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздігі (құраст. Заңнама институтының жетекші ғылыми қызметкері М.А. Айымбетов). – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2015. – 480 б.
2. Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы // [http //www.akorda.kz](http://www.akorda.kz)
3. «Қазақша-орысша-ағылшынша дипломатиялық сөздік» / құраст. Б.М. Жәмкенов). - Астана, 2013. - 527 б.
4. Омашұлы Д. Заңнама ұғымдарының тезаурусы. – Алматы: «Сөздік-словарь» ЖШС, 2013. – 150 б.
5. Шолан Б.А. Заң терминдерін аударуда бірзділік қажет / «Ана тілі» газеті, 2017 ж., №52(1414).
6. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына жолдауы // [http //www.akorda.kz](http://www.akorda.kz)

ӘОЖ 81:001.8

ҒЫЛЫМИ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ САРАПТАМАНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ ТУРАЛЫ

Нүргүл Айтмұханқызы Байкәрімова

ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының аударма секторының жетекші ғылыми қызметкері; Астана қ., Қазақстан Республикасы;
e-mail: n.baikarimova@adilet.gov.kz

Дүйсенкүл Мұхамбетжанқызы Шыңғысбаева

ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының аударма секторының аға ғылыми қызметкері; Астана қ., Қазақстан Республикасы;
e-mail: d.shyngysbaeva@adilet.gov.kz

Түйін сөздер: ғылыми-лингвистикалық сараптама; екі тілдегі мәтіндердің теңтүп-нұсқалылығы; терминология, семантика; филология; ведомстволық бағыныстылық; этимология; мағыналық зерттеу; құқық туралы дау; құзырет.

Аннотация. Бүгінгі күнде, өкінішке орай, нормашығармашылықтағы ғылыми лингвистикалық сараптама сияқты сараптаматанудың ерекше түрін өткізу туралы толық ақпараттық көздер жоқ.

Осы мақалада ғылыми лингвистикалық сараптама ұғымының өзі шартты сипатқа ие және түр ретінде қаралады. Осы тақырыптағы мәселелер аясын зерттеу қажеттігі күн сайын өзекті болуда. Сараптама ұғымының өзі, лингвистикадан бөлек қарасақ, бұл ғылымдағы, кәсіптегі және өнердегі арнайы білімді пайдалана отырып, қандай да бір мәселені толық зерттеу кешені, оның мақсаты дәлелді қорытынды шығара отырып, фактілер мен мән-жайларды анықтау болып табылады. Алайда, лингвистикалық сараптама объектісі түріндегі ерекше мән-жайды назарға ала отырып, мұндай ұғымды келтіру барлық ерекше кезеңдер мен рәсімдерді, ғылыми лингвистикалық сараптама өткізуге тікелей немесе жанама түрде қатысатын адамдардың субъектілік аясын көрсету үшін жеткіліксіз болып есептеледі.

Авторлар Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі жобасын Азаматтық-процестік кодекспен салыстыра отырып, оның шағын үзіндісіне ғылыми-лингвистикалық сараптама жүргізуді мысалға келтіріп және «подведомственность» деген сөздің аудармасын қолдану үшін дәлелдер келтіріп, Заңнама институты Лингвистика орталығының нормативтік құқықтық актілер мен халықаралық шарттар жобаларына сараптама өткізуінің барысын талдай отырып, ғылыми-лингвистикалық сараптаманы өткізу барысындағы көп кездесетін кемшіліктерді ерекшелеп көрсетеді.

Авторлардың пікірінше, мағыналық зерттеу кезінде бір ерекше жайт маңызды болып табылады – энциклопедиялық басылымдарда берілетін сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын нақты жағдайдан бөлек қараған дұрыс емес. Сондықтан заң жобасының мәтінінде сипатталған оқиғалар мен мән-жайларды сарапшылардың толық біліп түсінуі тиіс. Оған қоса, Лингвистика орталығының сарапшылары сараптама құқықтық салада жүргізілетінін ұмытпауы тиіс екені маңызды, ал бұл ерекше назар аударуды – заң техникасын сақтауды талап етеді.

Сонымен қатар Лингвистика орталығы әзірлейтін терминологиялық сөздік одан әрі нақты және мұқият сөздер таңдауды қажет ететіні мақалада атап көрсетілген.

Бекітілген, жалпылама сипаттағы Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша, сондай-ақ халықаралық шарттардың жобалары бойынша ғылыми сараптама жүргізу қағидасымен (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 14 қыркүйектегі № 938 Қаулысы), Нормативтік құқықтық актілердің жобаларына ғылыми сараптама жүргізу қағидалары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 31 тамыздағы № 497 қаулысы) қатар заңдар жобаларының қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығы бөлігінде ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу жөніндегі бекітілген әдістемелік ұсынымдар жоқ екенін айтады.

Өз мақаласын қорытындылай келе, авторлар ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу кезіндегі кемшіліктерді болдырмау мақсатында заңдар жобаларының қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығы бөлігінде ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу тетігін әзірлеу және Қазақстан Республикасының Үкіметі деңгейінде бекіту қажеттігі жөніндегі ойын білдіреді.

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ НАУЧНОЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

Байкаримова Нургуль Айтмухановна

Ведущий научный сотрудник сектора перевода Центра лингвистики
Института законодательства РК, г. Астана, Республика Казахстан;
e-mail: n.baikarimova@adilet.gov.kz

Шынгысбаева Дуйсенгуль Мухамбетжановна

Старший научный сотрудник сектора перевода Центра лингвистики
Института законодательства РК, г. Астана, Республика Казахстан;
e-mail: d.shyngysbaeva@adilet.gov.kz

Ключевые слова: научно-лингвистическая экспертиза; аутентичность текстов на двух языках; терминология; семантика; филология; подведомственность; этимология; смысловое исследование; спор о праве; компетенция.

Аннотация. На сегодняшний день, к сожалению, нет полных информационных источников о сути проведения такой специфической части экспертологии, как научно-лингвистическая экспертиза в нормотворчестве.

В данной статье само понятие научно-лингвистической экспертизы носит условный характер и рассматривается как вид. Необходимость исследования круга вопросов данной тематики становится актуальней день ото дня. Само понятие экспертизы, если говорить отвлеченно от лингвистики, — это комплекс детальных исследований какого-либо вопроса с использованием специальных познаний в науке, промысле, ремесле и искусстве, целью которого является установление фактов и обстоятельств с вынесением мотивированного заключения. Однако, принимая во внимание особое обстоятельство, выраженное в объекте лингвистической экспертизы, приведение такого понятия считается недостаточным для отражения всех специфичных моментов и процедур, а также субъектного круга лиц, непосредственно или косвенно участвующих в проведении правовой лингвистической экспертизы.

Анализируя процесс экспертирования проектов НПА и международных договоров Центром лингвистики Института законодательства, авторы выделяют самые часто встречаемые недоработки в процессе проведения научно-лингвистической экспертизы, приводя в пример проведение научно-лингвистической экспертизы небольшого отрывка из проекта Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан, сравнивая его с Гражданско-процессуальным кодексом и приводя доводы для применения перевода слова «подведомственность»..

По мнению авторов, при смысловом исследовании очень важен один нюанс — значения слов и выражений, которые даются в энциклопедических изданиях, недопустимо рассматривать обособленно от реальной ситуации. Поэтому эксперту нужно быть полностью в курсе событий и обстановки, описанных в тексте законопроекта. И что немаловажно, эксперт Центра лингвистики должен помнить, что экспертиза проводится в правовой сфере, а это тоже требует особого подхода – соблюдения юридической техники.

Также в статье отмечается, что терминологический словарь законодательства, который разрабатывается Центром лингвистики, требует более четкого и выборочного подбора слов.

Авторы сетуют, что наряду с утвержденными Правилами проведения научной экспертизы по международным договорам, участницей которых намеревается стать Республика Казахстан, а также по проектам международных договоров (Постановление Правительства РК 14 сентября 2010 года № 938), Правилами проведения научной экспертизы проектов нормативных правовых актов (Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 августа 2016 года № 497), которые носят обобщенный характер, отсутствуют утвержденные Методические рекомендации по проведению научной лингвистической экспертизы в части аутентичности текстов проектов законов на казахском и русском языках.

Резюмируя свою статью, авторы размышляют о необходимости разработки и утверждения механизма проведения научной лингвистической экспертизы в части аутентичности текстов проектов законов на казахском и русском языках на уровне Правительства Республики Казахстан в целях устранения предпосылок возникновения недоработок во время проведения научно-лингвистической экспертизы.

ABOUT BACKGROUND OF OCCURRENCE OF ERRORS IN THE TIME OF THE SCIENTIFIC-LINGUISTIC EXPERT EXAMINATION

Baikaarimova Nurgul

Leading Researcher of the Translation Sector of the Center for Linguistics
Institute of Legislation of RK, Astana, Republic of Kazakhstan;
e-mail: n.baikaarimova@adilet.gov.kz

Shyngysbayeva Duissengul

Senior Researcher of the Translation Sector of the Center for Linguistics
Institute of Legislation of RK, Astana, Republic of Kazakhstan;
e-mail: d.shyngysbaeva@adilet.gov.kz

Keywords: scientific-linguistic expert examination; authenticity of texts in two languages; terminology; semantics; philology; jurisdiction; etymology; semantic research; issue on law; competence.

Abstract. Unfortunately, there are no complete information sources about the nature of such a

specific part of expert science as scientific and linguistic expertise in rule-making.

In this article, the concept of scientific and linguistic expertise is conditional and is considered as a type. The need to study the range of issues on this subject becomes more relevant day by day. The concept of expertise, in the meaning abstractly from linguistics, is a complex of detailed studies of any issue using special knowledge in science, industry, craft and art, the purpose of which is to establish facts and circumstances with a reasoned conclusion. Nevertheless, given the characteristics of the linguistic expertise, bringing such term is considered insufficient to all specific points and procedures, as well as the subject circle of people directly or indirectly involved in the conduct of linguistic expertise.

The authors on the basis of expert examination of drafts of legal acts and international treaties by the Center of Linguistics of the Institute of Legislation highlights most often encountered deficiencies in the process of scientific and linguistic expertise. The authors cite the example the piece of their scientific and linguistic examination of the Draft Code of Administrative Procedures of the Republic of Kazakhstan and the Code of Civil Procedure. Analyzing the two texts in Kazakh and Russian the authors give their arguments concerning the usage of the word «подведомственность» (jurisdiction) in both language versions.

In the opinion of the authors, in the semantic study, one nuance is very important - the meanings of words and expressions that are given in encyclopedic publications should not be considered separately from the real situation. Therefore, the expert should be fully aware of the events and the situation described in the text of the Draft Law. It is important that the expert of the Linguistics Center should bear in mind that the examination is conducted in the legal sphere, and this also requires a special approach, i.e. it demands compliance with legal techniques.

In addition, it is noted that the Center for Linguistics should make careful choice of words in the Glossary of legislation terms.

The authors complain that, along with the approved Rules for conducting scientific expertise on international treaties, the Republic of Kazakhstan intends to become a party to, as well as on draft international treaties (Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated September 14, 2010 No. 938), the Rules for conducting scientific expertise on draft regulations Government of the Republic of Kazakhstan dated August 31, 2016 No. 497), which are of a generalized nature, there are no approved Methodological recommendations for conducting scientific linguistic expertise in terms of the authenticity of the texts of draft laws in the Kazakh and Russian languages.

Summarizing the article, the authors reflecting on the need to develop and approve a mechanism for conducting scientific linguistic expertise regarding the authenticity of texts of draft laws in the Kazakh and Russian languages at the level of the Government of the Republic of Kazakhstan in order to eliminate the prerequisites for the occurrence of flaws during scientific linguistic expertise.

«Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 10 қаңтардағы Жолдауындағы «Адами капитал – жаңғыру негізі» атты жетінші бөлімінде «Қазақстандықтардың болашағы – қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруінде. Орыс тілді мектептер үшін қазақ тілін оқытудың жаңа әдістемесі әзірленіп, енгізілуде. Егер біз қазақ тілі ғұмырлы болсын десек, оны жөнсіз терминологиямен қиындатпай, қазіргі заманға лайықтауымыз қажет» [1] деп атап өтілген. Елбасының бұл дәйексөзін лингвистер қоғамдастығы толықтай мақұлдайды.

Жолдаудың жетінші басымдығында берілген мәселелер ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының қызметімен тікелей ұштасады, себебі орыс және қазақ тілдеріндегі заңдар мен халықаралық шарттар жобаларын сапалы ресімдеу, мәтіндердің теңтүпнұсқалылығын сапалы тексеру, НҚА, Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар жобаларына сапалы түрде ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу

Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2015 жылғы 30 қаңтардағы № 60 бұйрығымен бекітілген мемлекеттік мекеменің қызметі Жарғысының басты нысандары мен мақсаттарының бірі болып табылады.

Сараптама жүргізу барысында Лингвистика орталығы анық көрінетін, қарапайым қателерді жоюмен көп жұмыс жасайды, сонда іс жүзінде көп уақыт құжат сараптамасына емес, грамматикалық және редакциялық сипаттағы кемшіліктерді анықтауға жұмсалады, тиісінше бұл заң жобасының сапасына теріс әсерін тигізеді. Нәтижесінде құжат теңтүпнұсқалылық тұрғысынан лингвистикалық сараптама жүргізу рәсіміне бірнеше мәрте келіп түседі.

Құжат лингвистикалық сараптамаға келіп түскен кезде норманың негізгі мақсатының құқық жағынан мағыналық жүктемесі, сол сияқты әрбір семантикалық бірліктің лексемасы филология тұрғысынан талап етілетін талапқа сәйкес болуына тексеріледі. Сонымен бірге орыс тілінің де, қазақ тілінің де сөздік қорының алуан түрлі әрі бай екенін атап өткен жөн, бұл да мәтін аудармасының тәсілдеріне ықпал етеді.

Ұсынылып отырған мәтіндерге сараптама жүргізу барысында сол не өзге құқықтық ұғымды, әрекетті немесе құбылысты белгілеу бойынша түрлі көзқарастар болуы мүмкін.

Мысалы, Қазақстан Республикасы Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің жобасына сараптама жүргізу кезінде «подведомственность» деген сөз аудармасының теңтүп-нұсқалылығы бойынша сұрақтар туындады (қазақ тіліндегі «ведомстволық бағыныстылық» не «ведомстволық»). Қолданыстағы орыс тіліндегі Азаматтық-процестік кодексте «Подведомственность и подсудность» деген тарау бар, мұнда өз кезегінде, жоғарыда көрсетілген сөз қазақ тіліне «ведомстволық» деп аударылған.

Егер ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу қағидаттарына сүйенсек, онда біз оның негізінде семантика жатыр деген қорытындыға келеміз, семантика – бұл сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасы мен мазмұнын зерттейтін тіл білімінің саласы.

Лингвистикалық сараптама жүргізу кезіндегі мағыналық зерттеу:

- мәтіндегі ойды анықтап, талдау;
- мәтіндегі ұғымдардың көлемі мен мазмұнын анықтау;

- зерттелетін мәтін мазмұнының бар-барлығы дәрежесін анықтау үшін жүргізіледі.

Мағыналық зерттеу кезінде бір ерекше жайт маңызды болып табылады – энциклопедиялық басылымдарда берілетін сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын іс жүзіндегі жағдайдан бөлек қараған дұрыс емес. Сондықтан мәтінде сипатталған оқиғалар мен мән-жайларды сарапшының толық біліп түсінуі тиіс.

Сонымен қатар осы нақты жағдайда «подведомственность» деген сөздің аудармасы («ведомстволық» немесе «ведомстволық бағыныстылық») дау туғызбауы үшін біз осы сөздің этимологиясы мен семантикасына тереңірек үңілуіміз керек.

Сонымен, орыс тіліндегі «подведомственность» деген сөздің этимологиясы мемлекеттік басқарудың қандай да бір саласына қызмет көрсететін мекемені немесе мекемелер жиынтығын білдіретін «ведомство» деген ұғымды білдіреді.

Орыс тіліндегі «подведомственность» деген сөздің ұғымы мен мазмұны

«Подведомственность» – бұл құқық туралы дауды немесе өзге заңды істі белгілі бір органның құзыретіне жатқызу. Әрбір орган өзіне тиесілі мәселелерді ғана қарай алады.

Оның түрлері:

- айрықша;
- көптік.

Айрықша – істі тек тікелей сот қана қарайды және мәні бойынша оны басқа органдардың шешуі мүмкін емес. Соттың дауды шешуі үшін қандай да бір өзге органдарға жүгіну-дің міндетті сотқа дейінгі тәртібі қажет емес. Көркем туындыға авторлықты тану туралы, жұмыста қалпына келтіру туралы, пәтерді азаматтар меншігіне беру шартын жарамсыз деп тану туралы және т.б. даулар айрықша ведомстволыққа жатады.

Көптік – заң мәселесі жалпы юрисдикциядағы сотта немесе аралық сотта, еңбек даулары жөніндегі комиссияда және сотта шешілуі мүмкін екенін білдіреді. Кейбір жағдайларда заңда заң мәселесін шешу үшін жүгіне алатын органды таңдау құқығын арыз берушіге беріледі не тараптарға органды таңдау туралы мәселені өздеріне шешуді ұсынады не заң мәселелерін шешетін түрлі органдарға жүгінудің кезектілігін қатаң түрде айқындайды.

Көптік түрлері:

баламалы – құқықтық сипаттағы дауды заң бойынша сот қана емес, сонымен қатар басқа орган шешуі мүмкін (әкімшілік, нотариаттық тәртіппен, аралық сот). Құқық қорғаудың сол немесе өзге нысанына жүгіну талап қоюшының, арыз берушінің, басқа мүдделі тұлғаның қарауына байланысты немесе жеке құжатта, сондай-ақ азаматтық-құқықтық шарттың (келісімшарттың) мәтінінде көрсетілген тараптардың келісімімен айқындалады;

уағдаластық – тараптардың келісімімен айқындалады. Мысалы, азаматтардың мәмілені жасау кезінде осы шарттан туындайтын барлық даулар нақты аралық сотта шешілетінін жазып алуына құқығы бар. Бұл туралы мәмілеге қатысушылар жеке аралық жазба жасауы мүмкін.

шартты – даулардың белгілі бір санаты немесе өзге құқықтық мәселелер үшін оларды қараудың алдын ала соттан тыс тәртібін сақтау олардың сот ведомстволығында болуының қажетті шарты болатынын, яғни соттың талқылауына дейін істі басқа орган қарауы мүмкін екенін білдіреді;

императивтік – юрисдикциялық органдар бойынша істің қатаң рет-ретімен өтуін заң белгілейтінін білдіреді. Істердің ведомстволығы талап қою талаптарының байланысы бойынша айқындалады. Кейбіреулері – сотқа, басқалары төрелік сотқа ведомстволық бағыныста болатын бір-бірімен өзара байланысты бірнеше талапты біріктірген кезде барлық талаптар, егер оларды бөлу мүмкін болмаса, жалпы юрисдикциядағы сотта қаралуға жатады¹.

Осылайша, «подведомственность» деген сөздің семантикасы мен этимологиясын зерт-

¹ «Подведомственность и подсудность - понятия и содержание», JURKOM74 сайты // <https://jurkom74.ru/ucheba/podvedomstvennost-i-podsudnost-ponyatiya-i-soderzhanie>

теп, бір жағынан, ол құқық туралы даудың жатқызылуын, екінші жағынан, белгілі бір органның құзыретіне заңды тұлғаның жатқызылуын білдіреді деген қорытындыға келдік.

Екі түрлі жағдайда «подведомственность» деген сөз қазақ тіліне әртүрлі аударылады:

1) Құқық туралы дау жатқызылған жағдайда ол «ведомствольны» деп алынады (подведомственность административных процедур – әкімшілік рәсімдердің ведомствольны);

2) Белгілі бір орган жатқызылған жағдайда «ведомствольны бағыныстылық» деп аударылады (мысалы, «подведомственные организации» – «ведомствольны бағыныстағы ұйымдар»)

Жоғарыда айтылған барлық аспектілер келісу кезінде бір сараптамалық ұйымның тұрғысынан басқа мемлекеттік органда даулануы мүмкін ұсыныстар берілетініне әкелуі мүмкін. Нәтижесінде заң жобасын әзірлеуші ұсынылған редакцияны түзету бойынша уақыт тапшылығына кез болады. Кейде ғылыми лингвистикалық сараптаманың сарапшылары әрекеттің немесе құбылыстың басты мағынасын көрсететін дұрыс терминді таңдаған кезде оны қолданудағы бірізділіктің болмауына тап болады. Өзіміз әзірлеп жатқан заңнаманың терминологиялық сөздігі сөздерді барынша нақты және іріктеп таңдауды қажет етеді.

Қолданысы ескірген құқықтық табиғаттағы терминдер сол не өзге әрекетті толықтай аша алмайтыны да болады, ал басқа тілден алынған сөздер қажетті негіздерсіз мемлекеттік тілге аударылады.

Біздің көзқарасымызша, нормашығармашылық процесінде ғана емес, сол сияқты ғылыми лингвистикалық сараптаманы өткізу кезінде де олардың кейіннен қолданылуын қиындатады.

Ғылыми лингвистикалық сараптаманы өткізу әдістерін зерттеу процесінде біз лингвистикалық сараптама шеңберінде көзделетін заңдар жобаларының теңтүпнұсқалылығын қамтамасыз ету мақсатында әзірленген және Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Заң жобалау қызметі мәселелері жөніндегі ведомствоаралық комиссияның 2011 жылғы 8 тамыздағы 250-отырысында мақұлданған Қазақ орыс тілдеріндегі заңдар жобалары мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығы бөлігінде ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды

анықтадық². Алайда, бұл ұсынымдар жалпыға қолжетімді емес екені таңғалдырады (интернетте тек демо-нұсқада).

Қолданыста қазіргі кезде тек Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша, сондай-ақ халықаралық шарттардың жобалары бойынша ғылыми сараптама жүргізу қағидасы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 14 қыркүйектегі № 938 Қаулысы), Нормативтік құқықтық актілердің жобаларына ғылыми сараптама жүргізу қағидалары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 31 тамыздағы № 497 қаулысы) бар. Бірақ олар құқықтық, лингвистикалық, экологиялық, қаржылық және т.б. сараптамаларға жататын жалпы қағидалар және олар көбінесе хаттамалық сипатқа ие.

Ғылыми лингвистикалық сараптама нормативтік-құқықтық актілер мен халықаралық шарттар жобаларының теңтүпнұсқалылығын бағалауды көздейді, ол әдеби тіл нормалары мен заң техникасының сақталуын талдауды білдіреді және жобаларды даярлау кезінде әзірлеушілер бұл нормаларды міндетті түрде есепке алуға тиіс.

Жобалар мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығын ғылыми-лингвистикалық талдауды жүргізу бұл тек жай орыс тілінен қазақ тіліне аудармасын салыстыру ғана емес, бұл алдымен бастапқы мәтінді, кейін екі мәтіннің теңтүпнұсқалылығын кешенді түрде зерттеп-білу.

Іс жүзінде, бұл сөзтанымдық зерттеудің бір түрі. Зерттеудің объектісі, ең алдымен мәтін болып табылады, мақсаты – нормативтік құқықтық акт мәтінінде мағынасы дұрыс берілген бе және пайдаланушылар үшін ол түсінікті болады ма екенін анықтау қажеттігі³.

Ағымдағы жылғы қыркүйек айында Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Лингвистика орталығы ұйымдастырған «Мемлекеттік тілде әзірленетін заң жобалары мен халықаралық шарт жобаларының сапасы және ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу мәселелері бойынша» тақырыбындағы практикалық семинарда бұл проблема қозғалған еді. Бас прокуратураның өкілі орыс тіліндегі заң жобасына сараптаманы қазақ тіліндегісімен қатар жүргізу орынды болатыны туралы мәселені көтерді. Себебі мемлекеттік органдарда штат бойынша, біріншіден, лингвист-сарапшылар көзделмеген, ал екін-

² «Методические рекомендации по проведению научной лингвистической экспертизы в части аутентичности текстов проектов законов на казахском и русском языках», «Параграф» сайты // http://online.zakon.kz/Document/../../../../?doc_id=31064235#pos=0;0

³ «Лингвистическая экспертиза — как провести судебную лингвистическую экспертизу за 5 шагов + обзор ТОП-3 компаний по проведению судебной лингвистической экспертизы», ХитерБобер.ru сайты // <http://hiterbober.ru/legal-assistance/chto-takoe-lingvisticheskaya-eksperiza.html>

шіден заң жобасын әзірлеушінің өзі жасаған мәтінін басқа тұрғыдан көру қиын, бұл жерде әдеби туындымен сияқты, жазушы жаңылысуы мүмкін – өз қателерін көре бермейді, тәжірибелі редактордың көмегі керек. Ал заңдар тек кәсіби заңгерлерге ғана емес, барлық азаматтар үшін түсінікті әрі қолжетімді болуға тиіс.

Сол себепті заңнамалық актілер жобаларын ресімдеудің бірізділігін сақтаған және олардың тілі мен мәнерін жетілдірген маңызды. Тұжырымдар мен пайдаланылатын тіл оларды түсінуге ғана емес, НҚА тиімді пайдаланудың жолы болып табылады.

Лингвистика орталығының сарапшылары Жарғыға сәйкес орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндердің теңтүпнұсқалылығын ғана тексереді.

Мәтіндер теңтүпнұсқалылығын тексе-

ру барысында сарапшылар лингвистикалық сараптаманың міндеттері туралы ұмытпауы қажет, олар мысалы: сөздер мен сөйлемдерді; құжат мәтінін түсінудің мүмкін жолдарын анықтап, оның ережелерін; мағынасын анықтау үшін кез келген мәтінді; басқа терминдермен ұқсастығын не айырмашылығын анықтау үшін түрлі терминдерді және т.б. түсіндіру және мағынасын ашу.

Жан-жақты тілдік талдау туралы, әрине, ұмытпаған жөн (морфологиялық, стилистикалық, лексикалық және т.с.с.).

Жоғарыда жазылғанның негізінде ғылыми лингвистикалық сараптаманы өткізу кезінде кемшіліктердің болуына жол бермейтін дұрыс тетікті ойластырған және жоғарыда көрсетілген проблемаларды әзірлеушілердің есепке алуы үшін міндетті түрде көрсеткен маңызды деп есептейміз.

ӘДЕБИЕТ

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1800002018/> 27.09.2018 ж. жағдай бойынша.

REFERENCES

1. State of the Nation Address by the President of the Republic of Kazakhstan N.Nazarbayev, January 10, 2018 New opportunities under the fourth industrial revolution // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1800002018/> as at 27 september 2018.

УДК 340.113

ТЕРМИНДЕРДІ БІРІЗДЕНДІРУ – УАҚЫТ ТАЛАБЫ

Айгүл Көбейсінқызы Махамбетова

Қазақстан Республикасының Заңнама институты Лингвистика орталығы НҚА және халықаралық шарттар жобаларының ғылыми лингвистикалық сараптамасы секторының ғылыми қызметкері, құқық магистрі; Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: tak271079@mail.ru

Қымбат Әбілқайырқызы Айнабаева

Қазақстан Республикасының Заңнама институты Лингвистика орталығы НҚА және халықаралық шарттар жобаларының ғылыми лингвистикалық сараптамасы секторының кіші ғылыми қызметкері; Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: ajnabaevak@mail.ru

Түйін сөздер: аударма; кірме сөздер; терминология; терминдер; заңнама; Кодекс.

Аннотация. Тіл білімінің қай саласын алсақ та, терминология мәселесі өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Арнаулы ұғымдардың атаулары мен терминдері, ұғымдар жүйесі арнайы зерттеуді қажет етеді. Тілдің лексикалық ерекшеліктерін айқындаған кезде, терминологиялық жүйе шеңберіндегі ұғымдар жүйесі мен оның сипаты тілдік нормаларға талдау керектігін көрсетті.

Қазақ терминологиясындағы халықаралық терминдердің қалыптасуы, шығу тарихы және оның түрлері ғылыми ұғымдарды білдіру болып табылады. Мақалада кірме сөз-